

Тема уроку

Г. Белль “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...”.

Засудження антигуманної сутності Другої світової війни, її руйнівних наслідків для людства

Генріх Белль (1917-1985)

**Ми, письменники,
народжені для того, щоб
втручатися...**

Г.Белль

Під час гітлерівської навали, коли Україна палала від заходу до сходу (недаремно Олександр Довженко назвав свою відому кіноповість «Україна в огні»), поміж тисяч і тисяч вояків вермахту, що крокували дорогами нашої Батьківщини, ішов солдат, котрому за кілька років судилося винести вирок фашизмові. Ні, він не виступав на Нюрнберзькому процесі чи у високих міжнародних судах, вимагаючи смертної кари найближчим приспівникам Гітлера. Свій присуд він виніс на сторінках власних творів.

І звали цього солдата Генріх Белль...

- Народився в місті Кельні (Німеччина) 21.12.1917
- Після школи працював у книжковому магазині.
- У 1939 р. вступив до Кельнського університету.
- Друга світова війна - фронт.
- Займається літературною діяльністю після повернення з фронту.
- Реальне життя та проста мова творів Белля привертають увагу читача.
- Літературно-мистецьке об'єднання “Група 47” – 1947р.
- Премія імені Георга Бюхнера – 1967р.
- Лауреат Нобелівської премії – 1972р.
- Активний борець за мир.

Батьки сформували в сина високі моральні цінності й неприйняття націонал-соціалістичної ідеології.

Не дивно, що після школи він був чи не єдиним з-поміж своїх однолітків, хто не вступив до “Гітлерюгенда”.

Генріх Белль (1918 - 1985)

21.12. 1917 р. – народився в Кельні в родині столяра-різьбяр.

Був шостою дитиною

Навчався в гімназії, уник вступу до «гітлерюгенду».

Після закінчення гімназії працював у книгарні боннського букініста

1938 – 1939 рр. – відбував трудову повинність

1939 р. – як солдат гітлерівської армії побував у Польщі, Франції, Україні.

Тричі був поранений.

1944 р. – дезертирував з фронту; після перемоги над Німеччиною деякий час перебував в американському полоні

Генріх Белль (1917-1985)

німецький прозаїк і публіцист
«совість німецької нації»

16 липня 1985 р. - Г.Белль помер (у 67 років, під Бонном в одного зі своїх синів)

Після повернення з полону, вступив до Кельнського університету і вирішив стати письменником.

1950 р. – зб.оповідань «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...».

З поч. 60-х рр. відвідував СРСР. Допомагав письменникам-дисидентам, зокрема Солженіцину

1972 р. - Нобелівська премія «за творчість, у якій сполучається широке охоплення дійсності з високим мистецтвом створення характерів і яка стала вагомим внеском у відродження німецької літератури».

Моральний ідеал письменника

Людина, котра здатна мислити критично і
не відступати від своїх переконань навіть у страшні часи.

Відомі твори

- “Потяг точно за розкладом” (1949) – **перша повість.**
- “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...”(1950) – книга оповідань.

Романи:

- “Де ти був, Адаме?” (1951)
- “Очима клоуна” (1963)
- “Груповий портрет з дамою” (1971)

Г. Белль та Україна

Події деяких творів Белля відбуваються на території України. Наприклад, головний герой повісті «Потяг точно за розкладом» опиняється у Львові, а у своїх спогадах раз-у-раз повертається до Криму, Одеси, Миколаєва, Нікополя.

Однією з яскравих сторінок життя Белля є його діяльність, пов'язана із захистом політичних в'язнів і дисидентів. З особливою повагою він ставився до українського поета і правозахисника Василя Стуса, творчість якого тривлий час була заборонена радянською владою. Белль дуже шанував В. Стуса, виступав на його захист під час публічних виступів й зробив дуже багато для перекладу творів українця європейськими мовами й видання їх за кордоном. Цікаво, що В. Стус присвятив Беллю статтю під промовистою назвою — «Очима гуманіста».

*Або світ прийме таким,
як я є,
як мене народила мати, -
Або вб'є, знищить мене.
Але я - не поступлюся!*

В. Стус

Місто Кельн – батьківщина Белля,
культурний центр Німеччини (фото
зроблене після взяття радянською
армією)

*“Я народився в Кельні, де
відкрито сміялися над
Герінгом, цим кривавим
фатом”.*

Г. Белль

Генріх Белль у роки Другої світової вітової
війни

Виховання молоді в нацистській Німеччині

**Мені потрібна молодь,
що прагне до насильства,
влади, і нікого не
боїться, молодь страшна.
А. Гітлер**

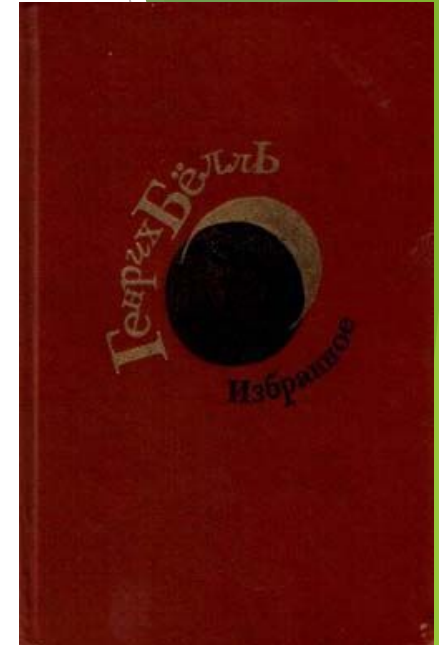
Особистий досвід

**Батько – солдат Першої
світової війни.
Г.Белль – учасник
Другої світової.**

**«Солдатам — а я був солдатом — слід нарікати не на тих,
проти кого їх послали воювати, а тільки на тих, хто
послав їх на війну».**

Оповідання “Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...”

Викривається абсурдність і жорстокість війни через опис скаліченої долі молодого солдата, тяжко пораненого в бою.

Цитата в назві оповідання також скалічена, як і юний солдат.

«Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...»

Жанр

оповідання

- прозовий твір;
- невеликий за обсягом;
- одна подія з життя героя;
- невеликий проміжок часу;
- обмежене коло персонажів;
- важлива роль художньої деталі.

Активация Windows

Чтобы активировать Windows, перейдите в ра
"Параметры".

Функція обірваної

ЦИТАТИ

Заголовок і його значення

Незвичайна назва твору взята з давньогрецького двовірша-епіграфа про битву у Фермопільській ущелині, де, захищаючи батьківщину, загинули спартанські воїни царя Леоніда.

Чому фраза не закінчена?

Фермопіли

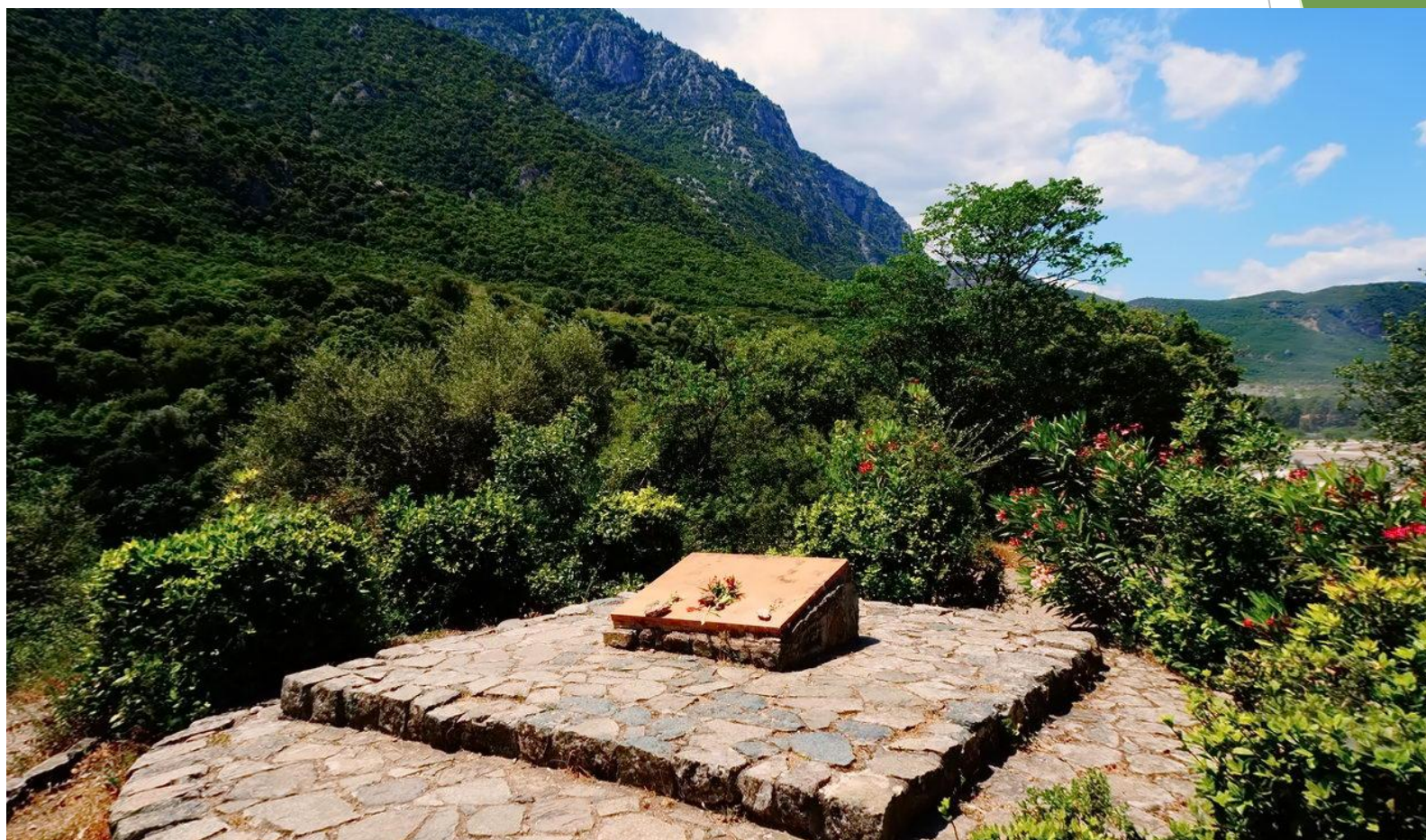
Битва під Фермопілами

героїчна оборона греками героїчна оборона греками у 480 р. до н. е. Фермопільського гірського проходу від перської гірського проходу від перської армії царя Ксеркса гірського проходу від перської армії царя Ксеркса, яка вторглася у Грецію гірського проходу від перської армії царя Ксеркса, яка вторглася у Грецію і зайняла Фесалію гірського проходу від перської армії царя Ксеркса, яка вторглася у Грецію і зайняла Фесалію під час греко-перської війни.

Військо персів налічувало 100-150 тисяч чоловік. Сухопутна грецька армія на чолі зі спартанським царем Леонідом складалася з 7 тис. чол., зокрема й 300 спартанців. Коли Леонід виходив зі Спарти, він сказав крилату фразу: “Щоб перемогти, і тисячі замало, а щоб вмерти, досить і трьохсот”.

Греки мужньо відбивали напади персів, тоді ворог знайшов за допомогою зрадника обхідний шлях і оточив греків. Леонід відпустив основні сили, залишивши стримувати ворога 300 спартанців, 400 фіванців і 700 фестіян. Усі захисники Фермопіл загинули. Порятнувався лише один спартанець, що лежав хворим у сусідньому селищі. Після повернення в Спарту його прокляли і

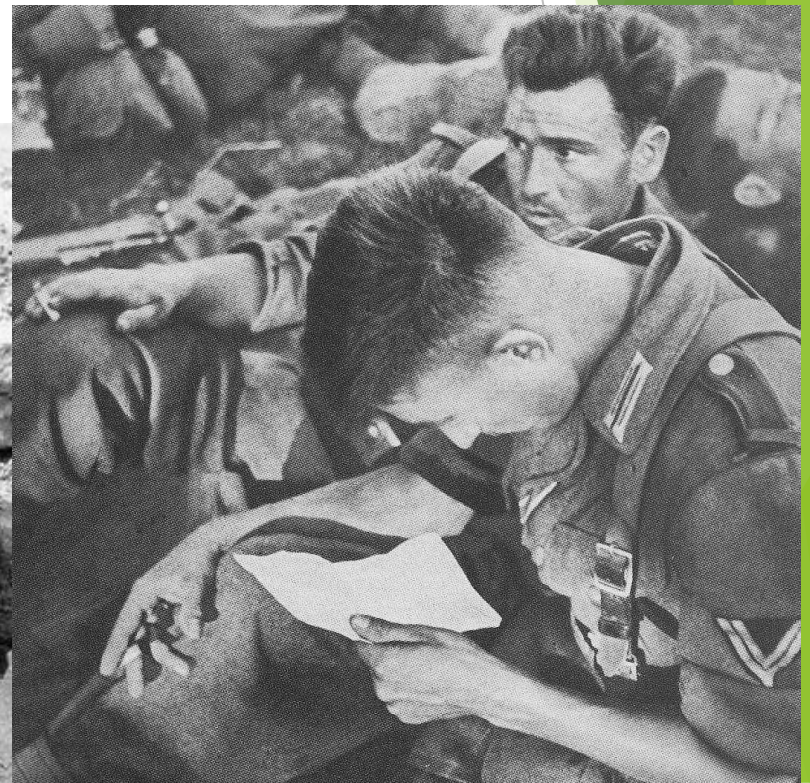
*«Подорожній, коли ти прийдеш у Спарту,
повідай там, що ми всі полягли тут, бо так
звелів нам закон»
480 р. до н. е. Симонід Кеоський*

Зміст назви оповідання та система освіти у фашистській Німеччині

- Це уривок з епіграми давньогрецького поета Симоніда Кеоського, що викарбувана на пам'ятнику 300 полеглим спартанцям.
- Такі вірші використовували в німецьких гімназіях для вправ з каліграфії, щоб сформувати в учнів думку про необхідність самопожертви для вищого суспільного блага.
- Античний ідеал спартанської мужності та патріотизму був зручним пропагандистським засобом, який використовував у жахливих цілях гітлерівський режим.

Німецькі солдати

Культ особи Гітлера в Німеччині

Спарта

- Чому у творі виникає образ Спарти?

Історична довідка

Спарта - сильна воєнізована держава Давньої Греції. Спарта воювала на два фронти: з зовнішніми і внутрішніми ворогами. З давніх часів вона згадувалася як система з надзвичайно суворим побутом та войовничим духом своїх громадян, оскільки існувала постійна загроза ілотських повстань (ілоти - безправне населення Спарти, їх становище фактично прирівнювалося до рабів; їх чисельність у декілька разів переважала спартанців, які повинні були бути у постійній бойовій готовності). Своїх хворобливих немовлят спартанці скидали в ущелину гори Таїгет. Воїн-спартанець з дитинства готувався до випробувань. З семи років хлопчиків забирали у батьків і віддавали у державні виховні заклади агелли (стада), де вони виховувалися і навчалися до 18 років. Результатом виховання в загонах була звичка підкорятися, виконувати накази. Діти ходили оголеними, босоніж і лише з 12 років їм видавали раз на рік плащ - хітон. Спали хлопчики на очереті, який самі ламали руками на узбережжі Еврота. Вони були зобов'язані самі шукати собі дрова та їжу. Існувала система жорстоких покарань.

Спартанці були єдиним народом, якому війна здавалася відпочинком у порівнянні з нескінченними вправами мирного часу.

Спартанське виховання

рішучість

витривалість

терпеливість

хоробрість

мужність

загартованість

воля

війна справедлива

захист Вітчизни

слава

патріотизм

Тема

Мотив національної провини за розв'язання війни

Спартанське
виховання

Моральну і фізичну
загартованість воїни-патріоти
отримали в спартанських
школах, про які досі ходять
легенди.

Лицемірне
німецьке
виховання

Відкрита теорія расизму

Шовінізм

Культ грубої сили,
грабіжництва,
поневолення

Головний герой - жертва антигуманної ідеології

шкільні ілюзії

**гімназія Фрідріха
Великого**

**найкращі зразки
античності**

**портрети найвідоміших
особистостей**

**філософія і
малювання**

**Звеличення слави
Німеччини**

воєнна дійсність

мерці і решта

усе місто горить огнем

музей міста мертвих

бій важких гармат

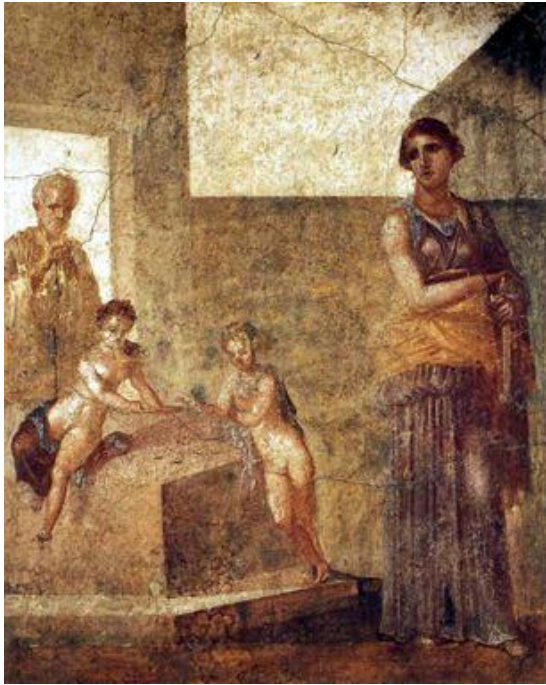
таблиця з іменами полеглих

«...моє ім'я стоятиме там, укарбоване в камінь, а в шкільному календарі проти мого прізвища буде написано "Пішов зі школи на фронт і поліг за...»

каліцтво

- ▶ Сюжет оповідання побудовано як поступове впізнання головним героєм, молодим скаліченим солдатом, гімназії, в якій навчався протягом восьми років і яку залишив всього три місяці тому, коли був відправлений прямо від шкільної парти на фронт.
- ▶ Детально змальовуючи реквізит гімназії тогочасної фашистської Німеччини, Белль підказав читачеві, що подібний реквізит відповідав певній системі виховання - виховання расизму, національної винятковості, войовничості.

«... ось виринули двері з емальованими табличками:
6-А і 6-Б, між тими дверима висіла, лагідно
поблискуючи під склом у чорній рамі, Феєрбахова
"Медея" з поглядом у далечінь...»

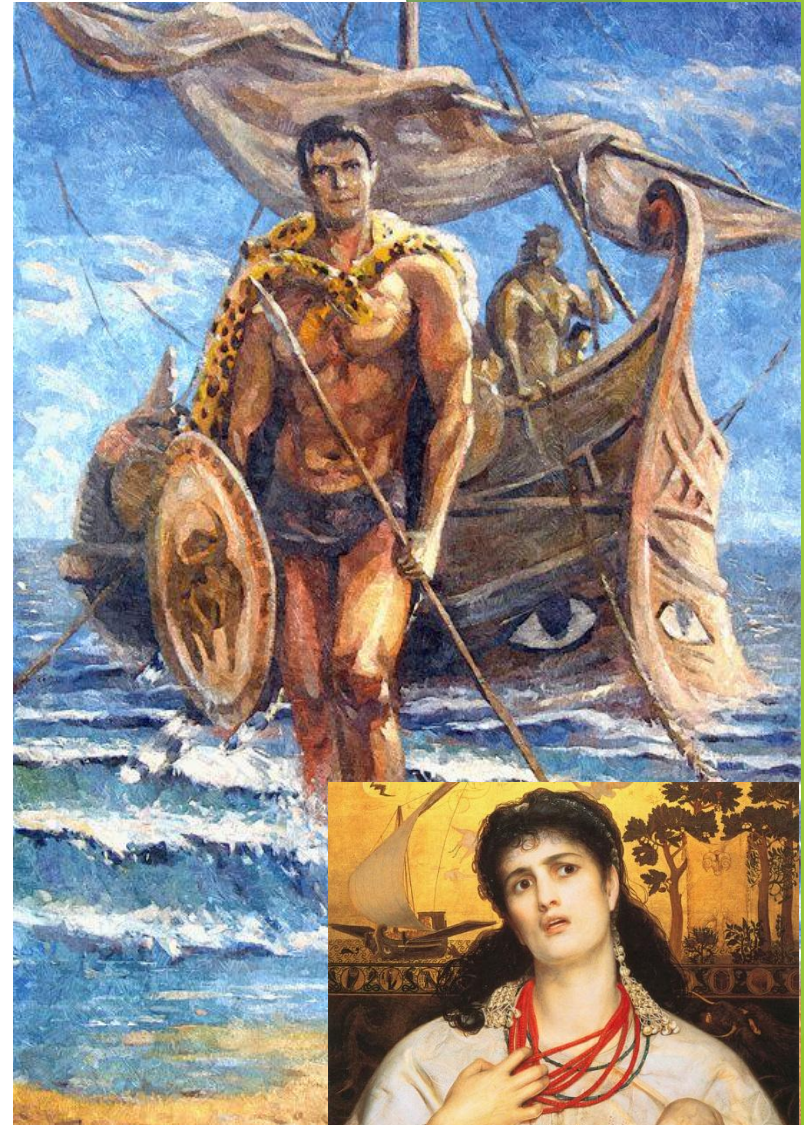

?

Меддея - героїня давньогрецької міфології, яку вважають СИМВОЛОМ ПОМСТИ.

Закохавшись у Ясона, Меддея допомогла йому здобути золоте руно й утекла зі своїм коханим, жертвуючи життям брата. Зраджена Ясоном, який хотів одружитися з іншою, вона помстилася чоловікові, убивши власних дітей та суперницю.

За допомогою образу Медеї фашистські ідеологи втлумачували думку про те, що Німеччина має помститися за фактичну поразку в Першій світовій війні.

Німеччина - та сама Медея, яка заради власних інтересів жертвує власними ж дітьми.

«...потому пішли двері з табличками: 5-А і 5-Б, а між ними – "Хлопчик, що виймає терня" – прегарне, з червонястим полиском фото в брунатній рамі...»

Давньоримська бронзова статуя "Хлопчик, що виймає терня"

У XVIII столітті скульптуру називали «Вірний», пов'язуючи з римською історією, нібито Марцій, пастух з провінції Віторкіано недалеко від Вітербо, був посланий, щоб попередити римлян про прихід ворогів. Страждаючи від рани в ступні, викликаній скалкою, він не зупинився, поки не досяг Капітолію, після чого помер від спазму, викликаного раною.

Ще одна версія:

**спартанський хлопчик
під час бігових змагань
поранив ногу, але
продовжив бігти й
переміг.**

**У гітлерівській Німеччині молодь
виховували у суворих
спартанських традиціях,
спотворивши спартанську
патріотичну систему виховання,
додавши до неї відкриту теорію
расизму й шовінізму, просякнуту
зневагою до людей, культом
грубої сили, грабіжництва й
поневолення інших народів.**

Расизм - віра у вищість одних рас чи етносів над іншими та упередження й дискримінація, пов'язані з такою вірою. Підставою для расизму є науково необґрунтовані політичні теорії, що ґрунтуються на поділі людей на біологічно різні групи на основі особливостей зовнішнього вигляду (як-от: колір шкіри, структура та колір волосся, риси обличчя, будова тіла тощо), або етнічності. Такі теорії є підставою для расової дискримінації та різного ставлення до людей та їхніх спільнот залежно від приналежності до цих груп.

Шовінізм (фр. *chauvinisme*, в англ. версії — джингоїзм) — пропагування переваги одного народу (нації) над іншими народами (націям) й обґрунтування «права» на дискримінацію та пригнічення інших націй.

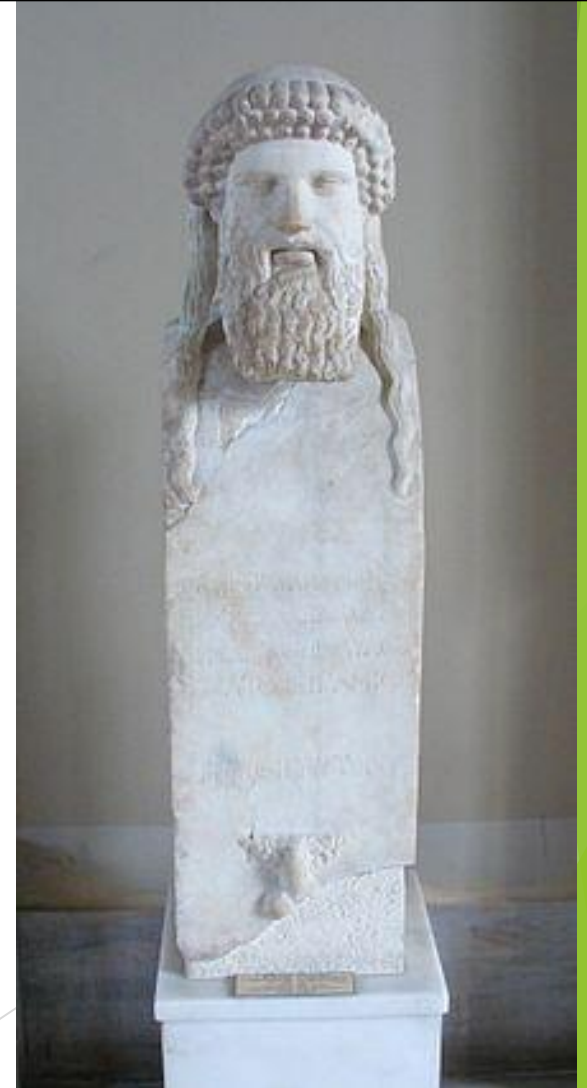
Гермесова колона

Герми – скульптури, присвячені Гермесові

Гермес - посланець богів і провідник душ померлих у підземне царство Аїда, покровитель мандрівників. З розвитком торгівлі стає богом-

заступником торгівлі, а

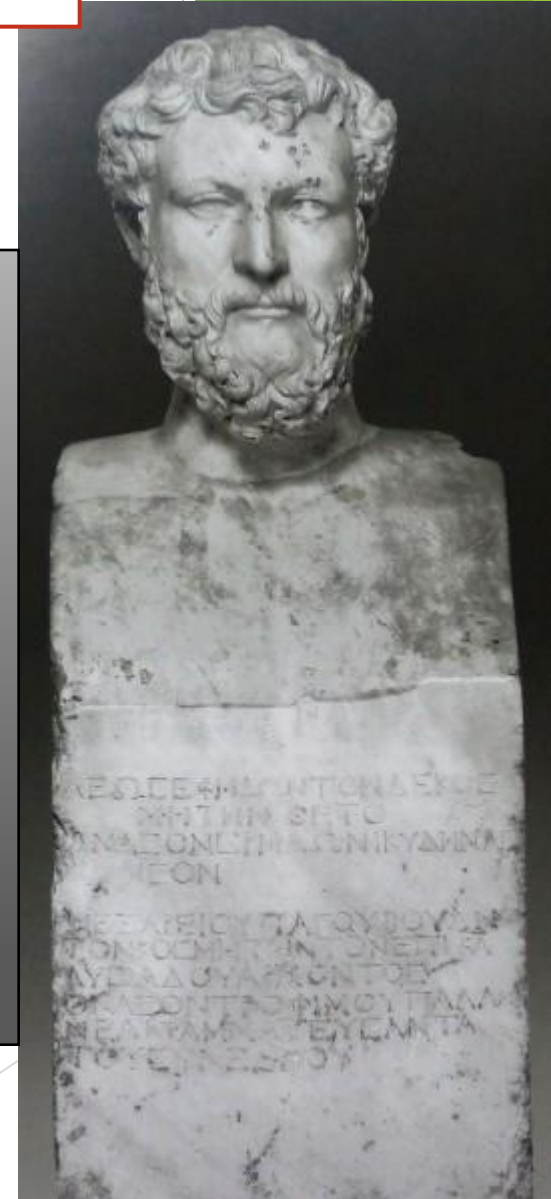
богом стриманості

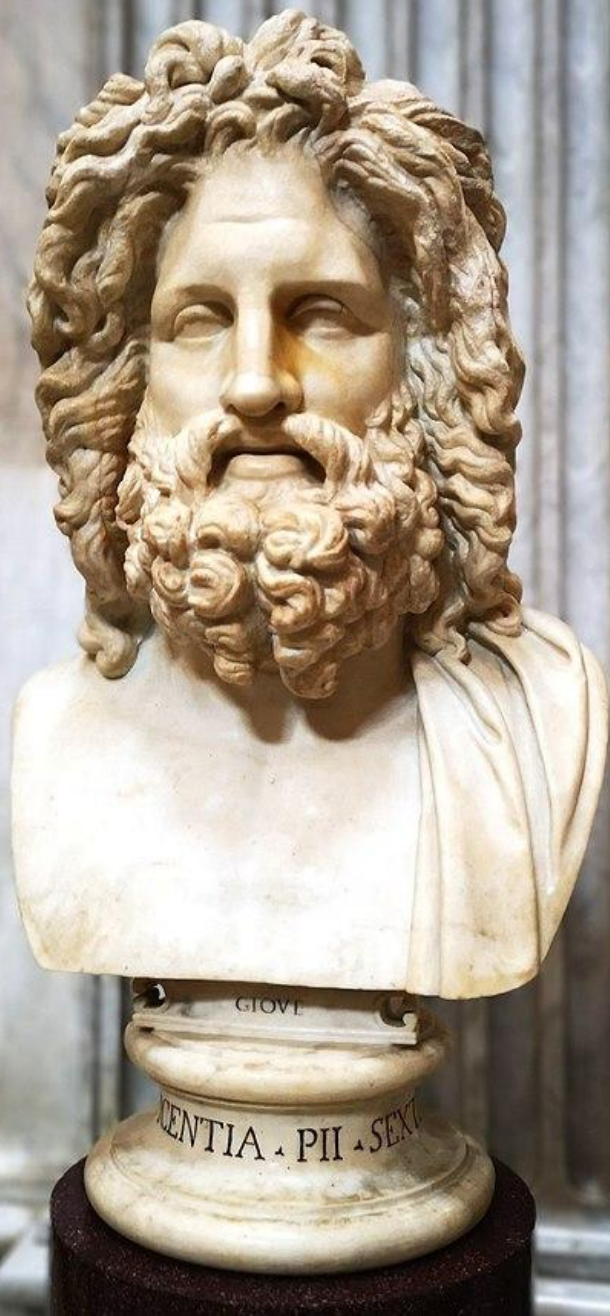

Гермесова колона. Символ бога Гермеса

На гермах позначали відстані. Герми античності прикрашали головами витонченої роботи. Існували герми Александра Македонського, герми Піфагора.

Герми III Рейху - нові дороговкази для молоді. Гермес - провідник душ на шляху самопізнання. Герой і читач теж мають відділити істинний шлях від хибного

«Над дверима зали
малювання, висіла
величезна
Мармиза Зевса».

Зевс - володар
людей і всього
світу, його силі
мають коритися
всі.

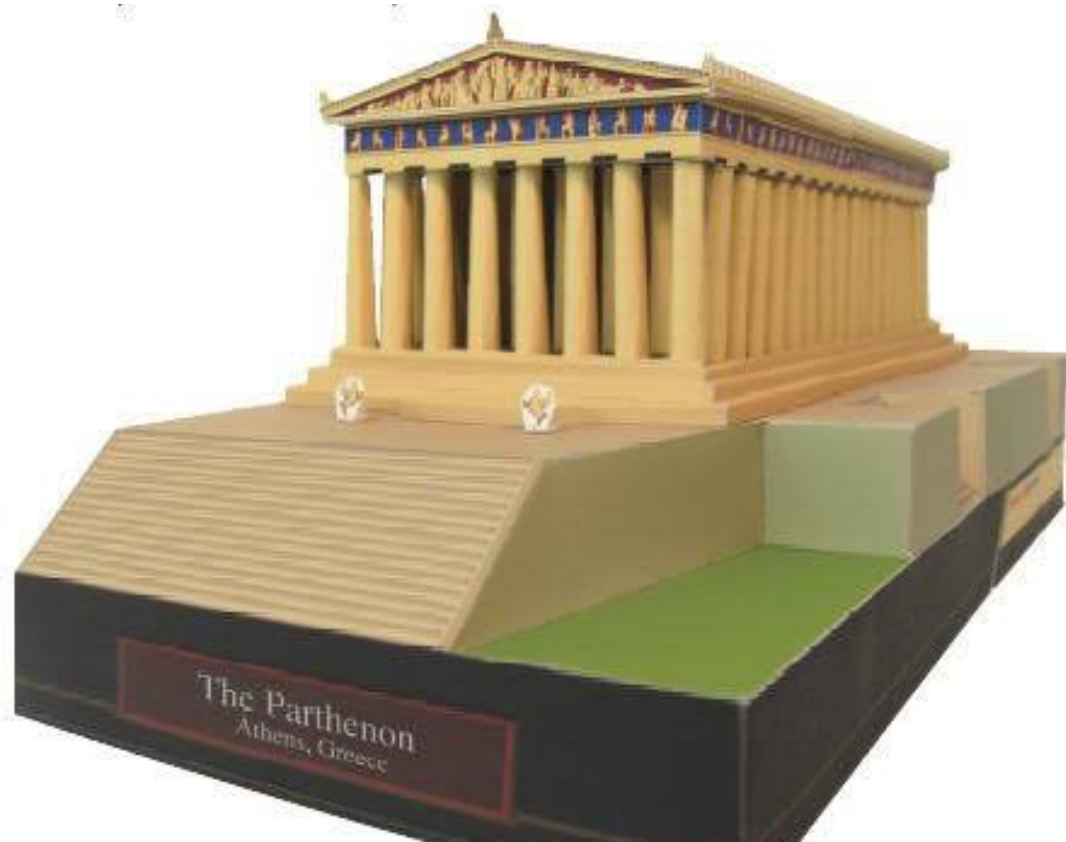
Зевс

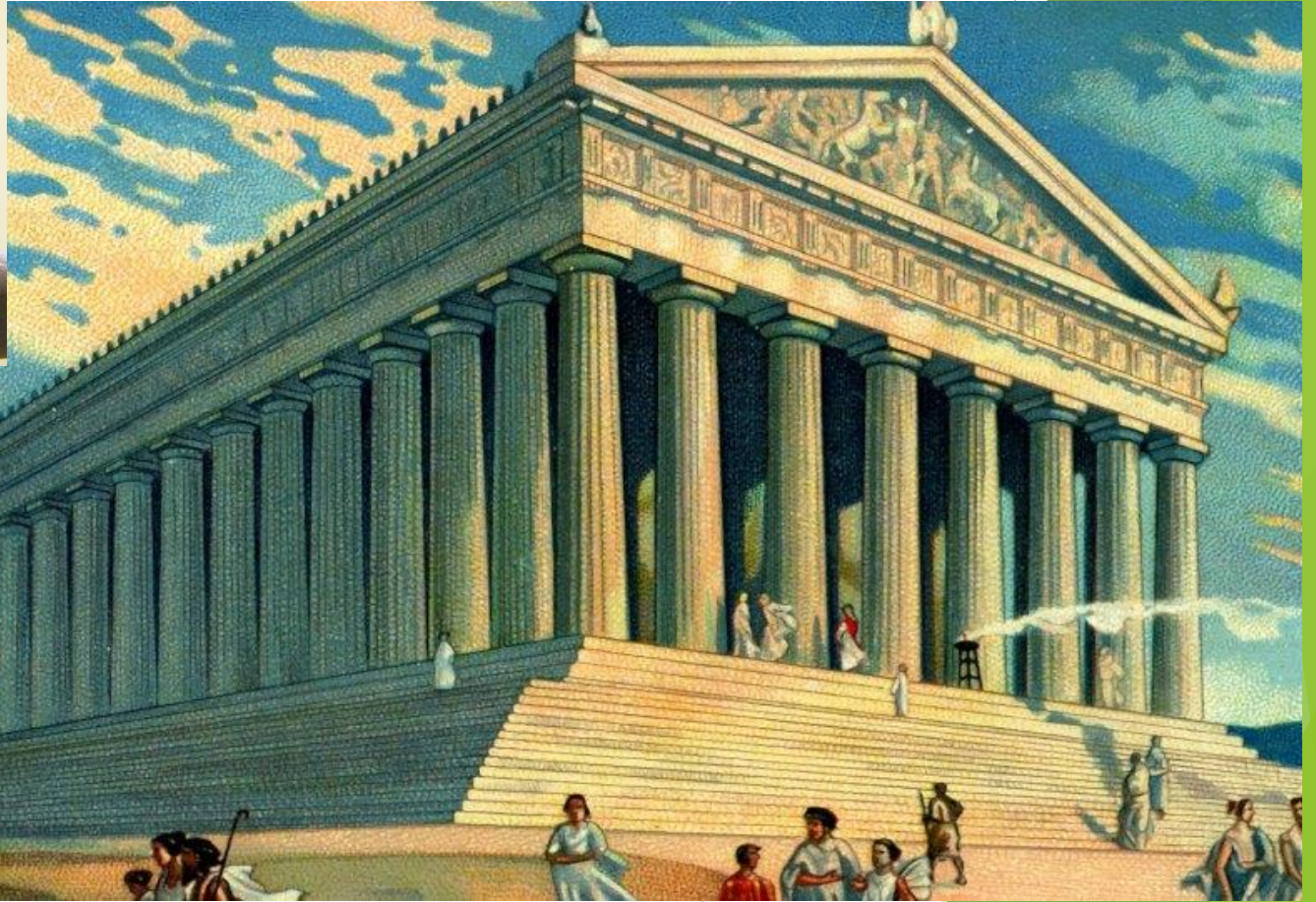
**Тотожний образу
Гітлера.**

Макет

Це головний храм Афінського акрополя, присвячений богині Афіні Парфенос, покровительці міста та всієї Аттики; визначна пам'ятка давньогрецького мистецтва.

Уся наочність у гітлерівській гімназії підкреслювала тотожність німецької культури й античності, вважаючи Німеччину єдиною спадкоємицею давньогрецької культури, на якій збудовано цивілізацію

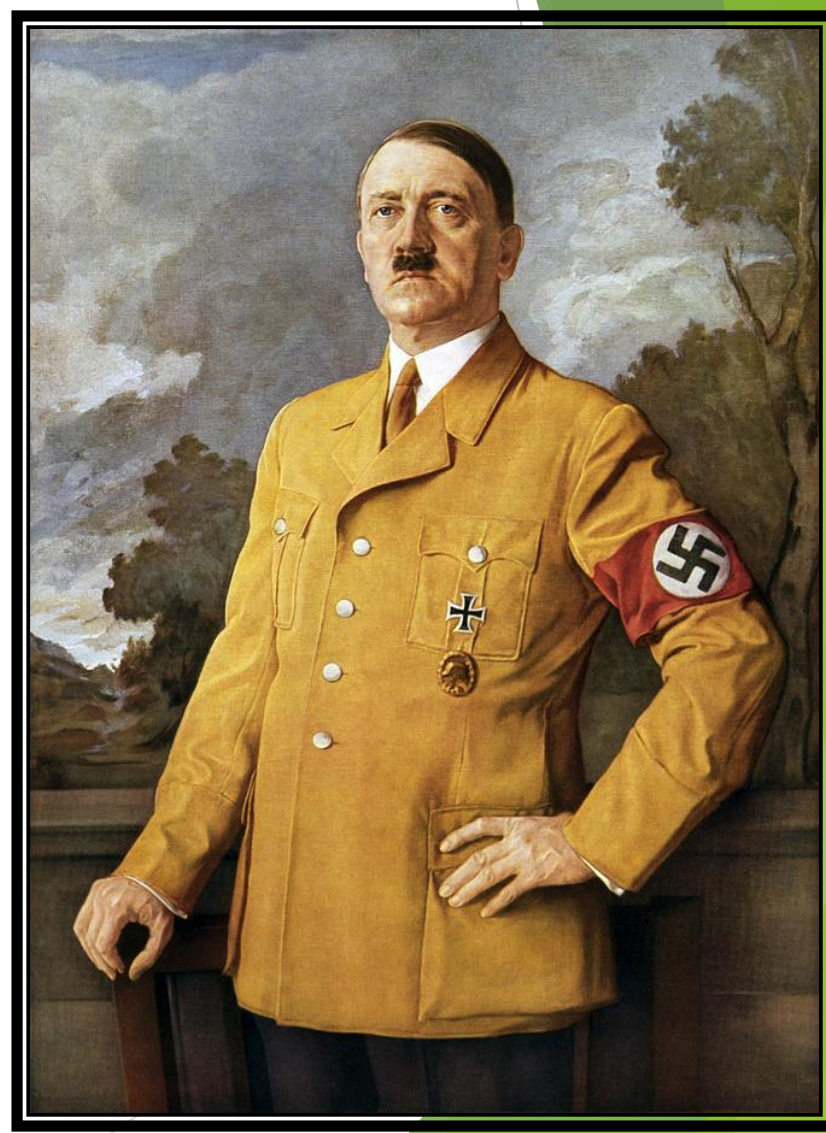

Грецький гопліт - представник важко озброєної піхоти у Давній Греції. До цього війська належали власники середніх статків, які мали змогу придбати обладунки. Назва походить від важкого щита гоплону. Це зображення мало виховувати військову дисципліну, прищеплювати войовничість, прагнення стати солдатом

.....грецький гопліт, до п'ят озброєний, наїжений і грізний, схожий на розлюченого півня.

«На самому ж помістку, на стіні, пофарбованій жовтим, пишалися всі вони – од великого курфюрста до Гітлера...»

Курфюрсти- титул князів у Священній Римській імперії німецької нації. Портрети князів, які сприяли військовому зміцненню Пруссії та прагнули територіального розширення. Коли Гітлер став повноправним диктатором, він оголосив себе наступником великого курфюрста й кайзера Фрідріха II

die noivis.

Septē electores eligūt henr. comitē bantzū. i regē rōm. sub. xxvii.

Фрідріх-Вільгельм —

**брандербурзький
маркграф, курфюрст
Священної Римської
імперії (1640—1688).
П'ятий герцог
Пруссії (1640—1688).**

**Фрідріх Великий
(Фрідріх II) - король
Пруссії досяг
найвищого
абсолютизму,
використовував
наймогутнішу
найману армію для
численних
загарбницьких воєн**

Адольф Гітлер —

політичний та державний діяч Німеччини.

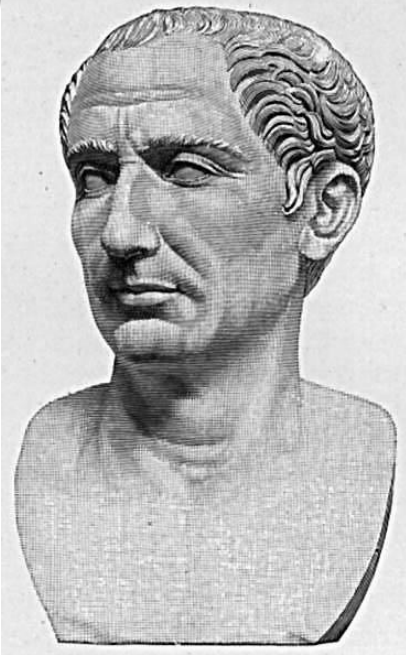
Гітлер був одним з ініціаторів розв'язування Другої світової війни, в якій Німеччина зазнала поразки.

З його ім'ям пов'язані численні злочини проти людства, скоєні нацистським режимом як у самій Німеччині, так і на окупованих нею територіях, включаючи Голокост. Міжнародний військовий трибунал визнав злочинними створені Гітлером організації СС, гестапо і саме керівництво нацистської партії.

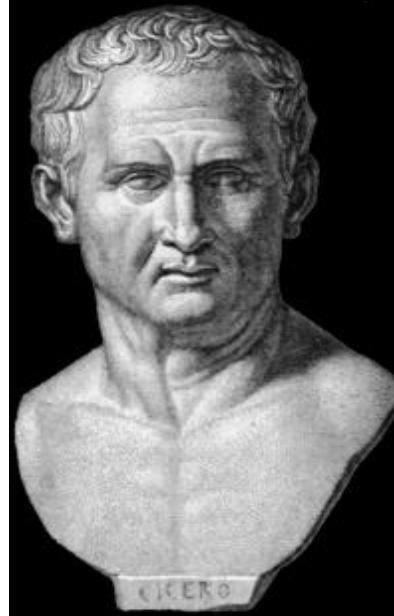
«...троє погруддів – Цезар, Цицерон і Марк Аврелій, рядочком, один біля одного, – чудові копії, усі жовті, античні, поважні, стояли вони попід стіною».

Гай Юлій Цезар -

**давньоримський
державний і політичний
діяч, полководець,
письменник**

Цицерон -

**давньоримський політичний діяч,
видатний оратор, філософ та
літератор.
Один із зачинателів римської
розповідної прози**

Марк Аврелій -

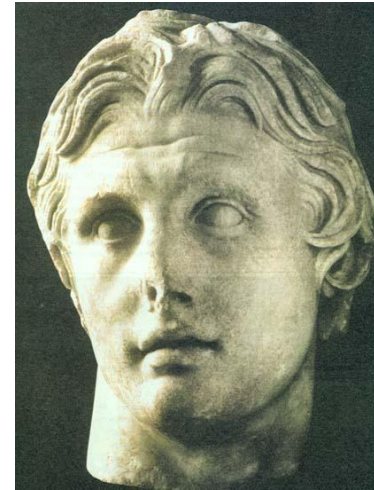
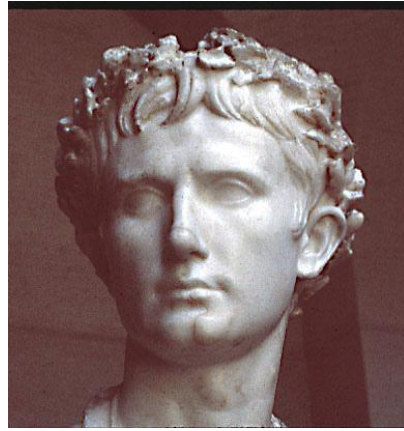

**римський імператор
з **161** року, належав
до династії Антонінів**

Три погруддя - Цезар, Цицерон, Марк Аврелій

За трьома античними фігурами стоїть постать
фюрера - полководця, філософа, диктатора

Уявіть німецьку гімназію, де коридори прикрашені портретами полководців.

- Які почуття та думки могли виникати в учнів?

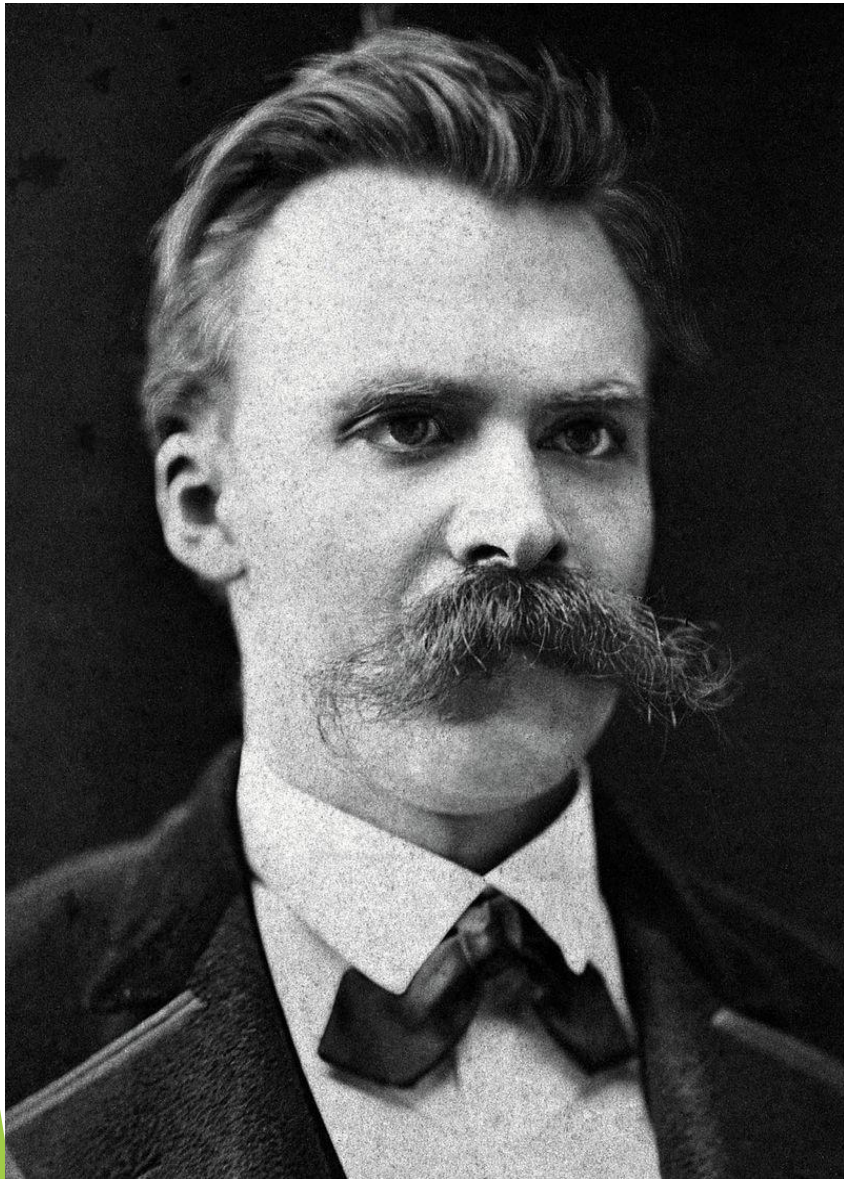
**Того - колишня німецька
колонія в Західній Африці**

Краєвиди Того

Мав спонукати до відновлення втрачених Німеччиною територій. Але дитина виводить: “Хай живе Того”, мовби не погоджуючись з загарбницькою ідеологією.

«Та ось і він, я його вже побачив – краєвид Того, великий і яскравий, плаский, як старовинна гравюра, чудова олеографія, і на першому плані, поперед колоніальних будиночків, поперед негрів і німецького солдата, що безглуздо стовбичив там із гвинтівкою, на першому плані картини красувалася велика, змальована в натуральну величину в'язка бананів – ліворуч кетяг, праворуч кетяг, і саме на середньому банані в правім кетягу було щось надряпано; я розгледів той напис, бо, здається, сам його й надряпав...»

“І знов я мимохідь глянув ліворуч, і знов побачив двері з табличками: 01-А й 01-Б, а поміж тими бурими, немов просякнутими затхлістю дверима вгледів у золотій рамі вуса й кінчик носа Ніцше — другу половину портрета було заліплено папером із написом: "Легка хірургія".

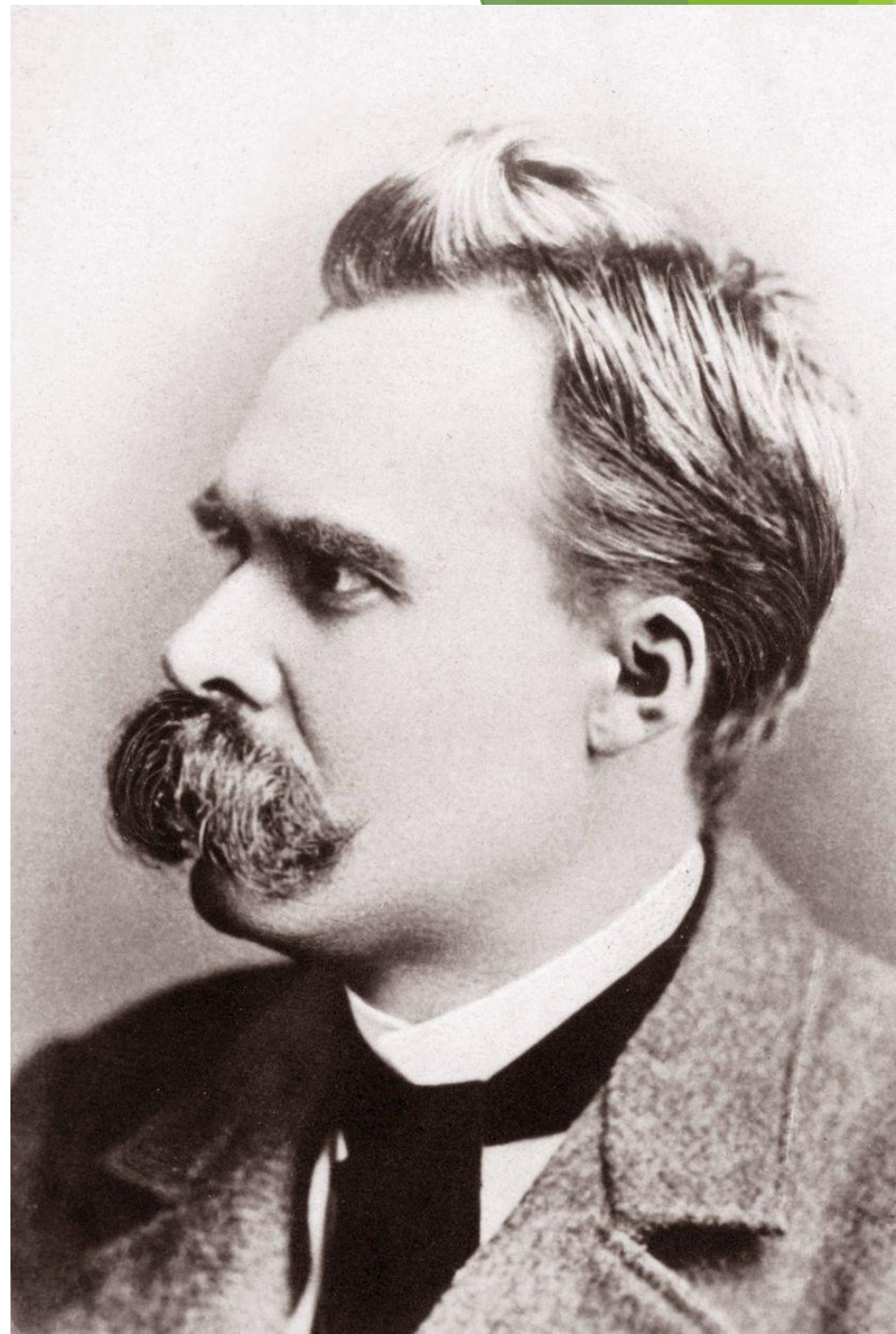
Фрідріх Ніцше -

впливовий німецький мислитель, філософ, психолог і класичний філолог, створив концепцію надлюдини.

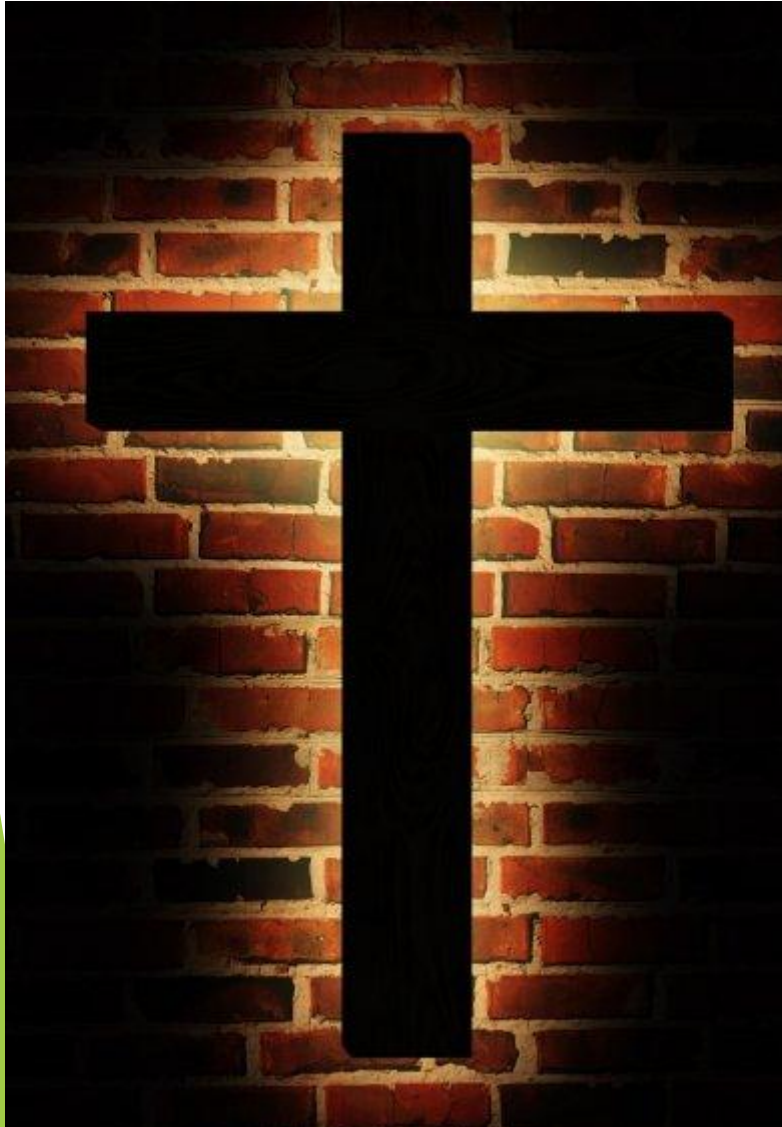
Портрет Ф. Ніцше -

необхідний атрибут
німецької гімназії.

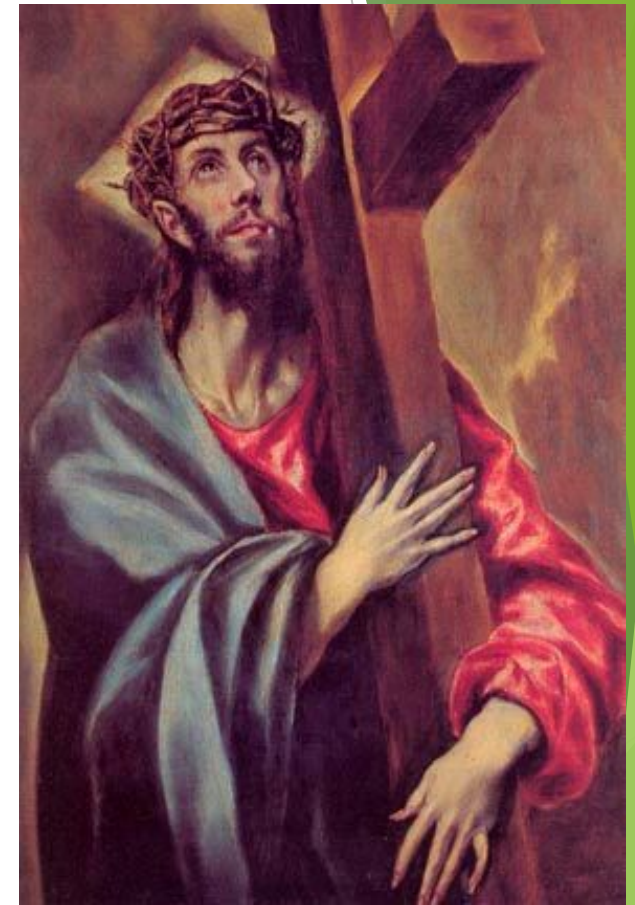
Створеній Ніцше
надлюдині притаманні
зневага до слабких,
прагнення піднятися над
світом та мораллю.
Герой оповідання бачить
портрет філософа
заліпленим, тому що
концепція Ніцше містила
антигуманний заряд,
проте сам філософ не
міг уявити наслідків
перекручування його
ідеї.

Школа Святого Хоми - гімназія Адольфа Гітлера

“Хреста вони потім зняли, але на стіні лишився свіжий темно-жовтий слід від нього, такий виразний, що його було, мабуть, ще краще видно, ніж сам той старий, маленький хрест, який вони зняли...”

У чому, на вашу думку, полягає символіка образу хреста в оповіданні?

Власний напис на дошці: «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...

Подорожній, коли ти
прийдеш у Спарту,
повідай там, що ми всі
полягли тут,
бо так звелів нам закон.
Симонід Кеоський.
Епітафія

Аналіз сюжету

- **Перший етап.**

- Пораненого героя занесли до гімназії, де тепер розташований пункт медичної допомоги, пронесли через перший поверх, сходовий майданчик, другий поверх, де були зали для малювання. Герой нічого не відчував. Він двічі запитав, у якому тепер вони місці і став свідком того, як мертвих солдатів відділяли від живих, розміщували десь у підвалах школи. Через деякий час він спостерігав, як тих, які потрапили до живих, невдовзі спускали вниз - до мертвих. Підвал школи перетворився на трупарню. Отже, школа - дім дитинства, радощів, сміху і школа - "мертвий дім", трупарня. Це жахливе перетворення - не випадкове. Школа, яка готувала учнів до смерті всією системою виховання, мала стати трупарнею.

Другий етап

"Серце в мені не озивалося," – констатував герой оповідання навіть тоді, коли побачив дуже важливу прикмету: над дверима зали для малювання висів колись хрест, тоді ще гімназія звалася школою святого Хоми.

І скільки його не замальовували, слід все одно залишився.

*«Побачити своє письмо —
гірше, ніж побачити себе самого в
дзеркалі,— куди більше
ймовірності. Ідентичність
власного письма я вже ніяк не міг
взяти під сумнів».*

Третій етап

Солдата поклали на операційний стіл.

І раптом за плечима лікаря на дошці герой побачив щось таке, від чого вперше, відколи він перебував у цьому "мертвому домі", його серце озвалося. На дошці був напис, зроблений його рукою.

Це кульмінація оповідання, кульмінація впізнання, вона мала місце у фіналі твору і зосереджена у вислові, "який нам звеліли тоді написати, в тім безнадійному житті, яке скінчилося всього три місяці тому...".

Момент упізнання в оповіданні збігся з моментом усвідомлення героєм того, що з ним сталося: у нього не було обох рук і правої ноги.

Ось чим закінчилася система виховання, яку встановили "вони" в гімназії святого Хоми (християнській гімназії, один із постулатів якої, напевно, був як у біблійній заповіді: "Не вбий!").

Символічні образи

Хрест	Число 7	Молоко	Школа	Чорний колір
Проблема злочину, покарання, гріха і покаяння; віри в духовний початок, очищувальну силу віри; проблема вибору	Число кінця вимірювань; символ певної межі, за якою відбуваються серйозні ПСИХОЛОГІЧНІ зміни, переоцінка цінностей	Символ повернення героя у щасливе минуле; дає рятівне коротке забуття	Символ смерті, безнадії	Символ болю, смерті, страждання

Висновок

У долі одного молодого солдата, як у дзеркалі, відбивається безліч доль інших людей, життя яких було понівечене війною.

Кожним своїм твором Генріх Белль закликає людство не повторювати помилок, берегти мир і боротися за нього.